

Madzinová Renáta

PhD (Economics), Assistant Professor,
College of International Business ISM, Presov, Slovakia
1 Duchnovitch Square, Presov, 080 01, Slovak Republic
madzinova@ismpo.sk

PRIVATIZATION IN SLOVAKIA: SUCCESSES AND FALLS

Abstract: All countries of the former Eastern bloc have undergone through privatization. The enterprises belonging to the state ownership transferred into private enterprises of various forms. In the countries once benefited from the centrally planned economy, the process of privatization took place with many problems. The impact of policy decisions on economic life under the transfer of state to private ownership in the Slovak Republic has had long-lasting negative consequences, which are not yet in a coherent form overcome. Unanswered question is what percent of property is to be owned by the state and of private individuals. Although the paper do not have an answer about the percentage distribution of property in the country, based on the analysis situation in Slovakia, the author makes suggestions and recommendations on how to realise privatization in the country.

Keywords: privatization, state property, government, voucher privatization, large-scale privatization.

JEL Classification H82, P31

PRIVATIZÁCIA NA SLOVENSKU - ÚSPECHY A PÁDY

Abstrakt: Všetky krajiny bývalého východného bloku prešli procesom privatizácie. Podniky, ktoré patrili do štátneho vlastníctva sa rôznym spôsobom transformovali na súkromné spoločnosti. Ani v jednej krajine, ktorá využívala centrálné riadené hospodárstvo proces privatizácie neprebíhal bez problémov. Pri prevode štátneho vlastníctva do súkromného často na Slovensku víťazili nielen ekonomické, ale politické rozhodnutia. Vplyv politických rozhodnutí na ekonomický život v krajine má dlhotrvajúce negatívne následky, ktoré zatiaľ nie sú v ucelenej podobe spracované a prezentované ani v jednej krajine, ktorá transformačným procesom prešla. Nezodpovedanou otázkou je aj to, aká veľká časť majetku má byť vlastnená štátom a aká časť súkromnými osobami. Napriek tomu, že príspevok neodpovedá na otázku percentuálneho rozdelenia vlastníctva majetku v krajine, na základe analýzy situácie na Slovensku dáva návrhy a odporúčania na postup privatizácie v krajine.

Kľúčové slová: privatizácia, štátny majetok, vláda, kupónová privatizácia, veľká privatizácia.

Úvod

Slovenská republika, tak ako aj ostatné krajiny bývalého východného bloku patrili do roku 1998 medzi krajiny s centrálnou riadenou ekonomikou. Koncom 80. rokov 20. storočia sa centrálna plánovaná ekonomika začala postupne meniť na trhové ekonomiky. Proces premeny jednej formy spoločenského zriadenia na inú formu je zložitý o to viac, že neexistujú ani teoreticky vymedzené formy prechodu ku trhovej ekonomike. V prechodnej fáze, ktorá zvyčajne trvá niekoľko rokov, je potrebné vykonať mnohé zmeny. Okrem vytvorenia nových pravidiel pre fungovanie celého štátu, inštitucionálnych, kultúrnych, ekonomických a sociálnych zmien je pre každú krajinu dôležité zrealizovať privatizáciu.

Privatizácia je zmena vlastníctva, pri ktorej sa podniky vlastnené štátom alebo verejnou správou zvyčajne odplatne prevádzajú do súkromného vlastníctva. K. Schmidt a M. Schnitzer (1997) uvádzajú tri základné štandardné metódy prevodu štátneho vlastníctva na súkromné osoby. Patria sem aukcie, dohody, často vo forme priameho predaja a darovanie. Dôvody prevodu vlastníctva sú pre trhové a transformujúce sa ekonomiky rozdielne. Kým v trhovej ekonomike je dôvodom privatizácie najmä efektívnejšie alokovanie zdrojov, maximalizácia príjmov z privatizácie alebo vytvorenie konkurenčnej trhovej štruktúry, v transformujúcej sa ekonomike je to predovšetkým zníženie podielu štátneho vlastníctva.

Veľká vlna privatizácie je spojená najmä s rokmi prechodu k liberálnym trhom v jednotlivých ekonomikách. Veľkou privatizačnou vlnou prešla Veľká Británia v 80. a 90. rokoch 20. storočia, kedy na čele Britskej vlády stála Margaret Thatcher. Počas jej vlády sa sprivatizovali mnohé podniky a ich skutočnými majiteľmi sa stali obyvatelia Británie. „Kým v roku 1979, keď bola Margaret Thatcher prvýkrát zvolená za britskú premiérku, iba tri milióny Britov vlastnili akcie nejakých firiem. Koncom osemdesiatych rokov vlastnil akcie jeden zo štyroch Britov, teda dvanásť miliónov dospelých britských občanov“ (Kuhn, I. 2013). Privatizácia sa týkala napríklad British Telecom, ale pripravila sa privatizácia aj železníc, dokonca aj mestskej dopravy. Výsledkom privatizácie je predovšetkým lepšia efektívnosť a fungovanie podnikov, ale aj výnosy z podnikania, ktoré plynú do rúk priamo obyvateľom krajiny. Samozrejme predovšetkým tým obyvateľom, ktorí sú ochotní podstúpiť riziko neistého výnosu do podniku a často prekonať prechodné obdobie, ktoré je spojené s odstraňovaním a vyrovnávaním sa s rôznymi chybami (Sowa, B. 2001). Z dlhodobého hľadiska však pri štandardom predaji štátneho podniku do súkromných rúk ide o jeho efektívnejšie riadenie a lepšie využívanie vzácnych zdrojov. A to napriek často silnému odporu ľavicovo orientovaných ekonómov a politikov, ktorí presadzujú štátne alebo verejné vlastníctvo.

Privatizácia na Slovensku

Do roku 1989 bola Slovenská republika spolu s Českou republikou

súčasťou spoločného štátu, ktorý sa radil medzi krajiny s centrálnou riadenou ekonomikou. Po rozpade východného bloku oba štáty fungovali spoločne až do roku 1993, kedy došlo k osamostatneniu oboch krajín a vzniku dvoch suverénnych štátov - Českej republiky a Slovenskej republiky. Medzi rokmi 1990-1993 sa v bývalom Československu začalo s privatizáciou, ktorá bola ponímaná ako základný znak prechodu od centrálnou riadenej ekonomiky ku trhovej ekonomike. Privatizácia vo forme kupónovej privatizácie vychádzala práve z poznatkov a úspechov Britskej privatizácie. Na tomto mieste je potrebné upozorniť na to, že spôsoby realizácie hospodárskej politiky nie je možné úplne s rovnakým efektom uplatniť v dvoch rozdielnych krajinách. Kým Veľká Británia sa vyvíjala ako trhovú ekonomiku a patrila medzi významné ekonomiky sveta, Československo v ekonomickom vývoji za Veľkou Britániou počas 40 rokov centrálnou plánovanej ekonomiky výrazne zaostalo. Nielen ekonomické, ale aj legislatívne, manažérske a najmä hodnotové rozdiely spôsobili, že privatizácia na Slovensku mala významne negatívne dopady, ktoré sa na ekonomickom a politickom vývoji Slovenska prejavujú dodnes. Predstavujú negatívne dlhodobé dôsledky, ktoré boli ťažko predvídateľné.

Podiel štátneho sektora na HDP v roku 1988 tvoril v Československu 99,3%, čo je s výnimkou Bulharska, kde bol tento podiel 99,7%, druhý najvyšší aj medzi bývalými krajinami východného bloku. V trhovách ekonomikách bol najnižší v USA v roku 1983 a tvoril iba 1,3% (Mikloš, I. 1995).

Tabuľka 1. Podiel jednotlivých sektorov na národnom dôchodku v SR

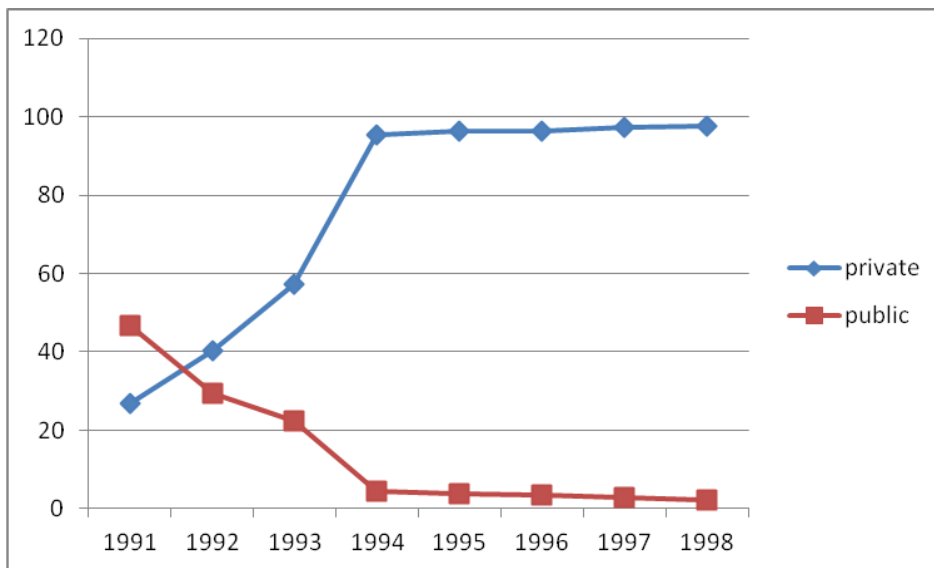
	1971	1980	1989	1990
Podiel štátneho a družstevného sektoru na národnom dôchodku	93,35%	96,12%	94,84%	94,14%
Podiel osobného hospodárstva a súkromného sektoru na národnom dôchodku	6,65%	3,88%	5,16%	5,86%

Zdroj: Štatistický úrad SR, vlastné úpravy

Podľa údajov Štatistického úradu SR bol podiel štátneho a družstevného fondu na vytvorenom národnom dôchodku v SR v jednotlivých rokoch vyšší ako 90%. Najmä preto, že štátne vlastníctvo tvorilo rozhodujúcu časť národného dôchodku, ale aj preto, lebo štát ako vlastník nepreukázal, že je dobrým vlastníkom, tak bola v Československu a neskôr aj v samostatnom SR snaha o rýchlu privatizáciu. Rýchlosť privatizácie sa prejavila vo vlastníctve podnikov. Kým v roku 1989 bolo len 5,16% národného dôchodku vytvoreného súkromným sektorom a osobným hospodárstvom, v roku 1994 bola vlastnícka štruktúra podnikov úplne opačná. Viac ako 90% podnikov bolo vo vlastníctve súk-

romných osôb, nie štátu.

Najvyšší nárast prechodu podnikov zo štátneho do súkromného vlastníctva bol v roku 1994, kedy podiel súkromných podnikov vzrástol z 57,11% na 95,47%. V roku 1998 bol podiel súkromných podnikov na celkovej počte podnikov už na hodnote 97,74%. Podľa metodiky ŠÚ SR sa za súkromné podniky rátaajú také podniky, ktoré môžu mať aj zmiešané vlastníctvo, ale prevažujúcim je súkromné. Za verejné podniky potom možno považovať tie, ktoré sú vlastnené štátom, ale aj mestom, obcami alebo ide o zmiešané vlastníctvo s prevahou štátneho alebo verejného vlastníctva.

Graf 1: Podiel súkromného a verejného vlastníctva podnikov na celkovej počte podnikov v SR v rokoch 1991-1998

Zdroj: Štatistický úrad SR, vlastné úpravy

Podľa I. Mikloša (1996) bol v SR v roku 1991 privatizovateľný majetok v hodnote približne 385 mld. Sk, čo je podľa výmenného kurzu (1 € = 30,126 Sk) 12,8 mld. €. Celý proces privatizácie štátneho majetku na Slovensku prebiehal v niekoľkých vlnách. Prvej a druhej vlne veľkej privatizácie predchádzala takzvaná malá privatizácia, ktorá sa týkala odstátneho hlavne hotelových prevádzok, maloobchodu, reštauračných zariadení a podnikov služieb. Išlo o predaj prevádzok alebo zariadení prostredníctvom verejnej dražby, niekedy aj priamym predajom. Z malej privatizácie boli v prvom kole vylúčení zahraniční záujemcovia, ktorí sa ale v druhom kole malej privatizácie o podniky už mohli uchádzať. Malá privatizácia sa ukončila v roku 1992 predajom majetku v celkovej sume 13 200 tis. Sk (483,2 tis. €), čo je asi 3,4% z celkovej hodnoty privatizo-

vaného majetku. Celkom sa predalo 9 676 prevádzok a celková získaná suma bola asi o 1,3 tis. Sk (43 tis. €) vyššia ako účtovná hodnota.

Zostatok majetku bol určený do takzvanej veľkej privatizácie. Veľká privatizácia sa mala realizovať v dvoch vlnách a súčasťou oboch vln mala byť aj kupónová privatizácia. Štátny majetok bol rozdelený tak, aby bol určený do prvej alebo druhej vlny privatizácie. Za prípravu majetku do privatizácie boli zodpovedné Fondy národného majetku (FNM) v oboch republikách.

Za celkovú privatizáciu bolo zodpovedné Ministerstvo privatizácie. Podniky určené na privatizáciu sa mali štandardnými metódami predať a tie, pre ktoré sa nenašiel do stanoveného termínu žiaden privatizačný projekt, mali byť súčasťou kupónovej privatizácie. Do prvej vlny privatizácie bolo určených asi 700 podnikov v hodnote 175 mld. Sk (viac ako 5 mld. €) (Mikloš, I. 1996).

„Autorom kupónovej privatizácie je predovšetkým americký ekonóm Milton Friedman, no na Slovensku bol použitý modifikovaný model poľského ekonóma Oskara R. Langeho a britského ekonóma Anna P. Lehnera“ (Kavický, R. 2014). Obyvatelia, ktorí dosiahli viac ako 18 rokov, sa mohli registrovať na Registračných miestach a za stanovený poplatok (35 Sk, teda 1,16 €) získať kupónovú knižku, v ktorej bola finančná hodnota rozdelená na 1000 investičných bodov (Bačšišin, V.). Tieto investičné body mohli obyvatelia vymeniť za akcie podniku. Hodnota akcií podniku závisela od toho, v akej situácii sa podnik nachádzal a aký bol dopyt po akciách. V prípade, že dopyt rástol, rástla aj hodnota akcií. Ak o podniky nebol záujem, ich predaj sa realizoval priamo prostredníctvom Fondu národného majetku. Celkovo mala byť prvá vlna veľkej privatizácie zrealizovaná v rokoch 1991-1993 a na predaj bolo určených 750 podnikov, z ktorých sa časť predala aj zahraničným záujemcom a časť podnikov sa nepredala vôbec (Kavický, R. 2014).

Druhá forma veľkej privatizácia bol predaj prostredníctvom štandardných metód - verejná dražba, verejná súťaž a priamy predaj. Inštitúciou, ktorá určovala podniky do veľkej privatizácie bolo Ministerstvo privatizácie a Fond národného majetku. Priamy predaj však nebol vždy priamym predajom jedinému záujemcovi. Na základe požiadaviek ministerstva bola požiadavka, aby sa ku priamemu predaju predkladali minimálne 2 konkurenčné návrhy/ponuky. V prípade, že neexistovali dva návrhy, bol podnik z priameho predaja stiahnutý.

Medzi rokmi 1991-1995 bolo počas privatizácie predaných 44,68% majetku určeného do privatizácie (Mikloš, I. 1995).

Problematickou sa privatizácia stala počas vlády Vladimíra Mečiarra. Druhá vlna kupónovej privatizácie, ktorá bola pripravená ešte predchádzajúcou vládou a do ktorej boli určené podniky v celkovej sume približne 176 mld. Sk (necelých 6 mld. €) sa nakoniec nezrealizovala.

V roku 1994, keď sa Vladimír Mečiar znova stal predsedom vlády, jedno z prvých rozhodnutí ktoré prijal sa týkalo privatizácie. Fond národného majetku prevzal rozhodovacie právomoci od Ministra pre privatizáciu a návrhy podnikov určených do privatizácie postupne prestal zverejňovať, rovnako ako informácie o hodnote týchto podnikov. Vybrané podniky boli na predaj priamemu záujemcovi bez verejnej súťaže prostredníctvom priameho predaja za zlomok ceny. V období tzv. divokej privatizácie sa majetok podnikov prevádzal na súkromné osoby podľa politických, straníckych alebo osobných záujmov predstaviteľov moci. Práve toto obdobie privatizácie umožnilo vzniku novodobých zbohatlíkov, ktorí aj v súčasnosti patria medzi finančnú oligarchiu na Slovensku. Od roku 1994 sa ešte stále nevykorenilo hanlivé označenie podnikateľa ako človeka, ktorý zbohatol nekalým spôsobom.

Proces predaja štátnych podnikov do súkromného vlastníctva prostredníctvom akcií nie je úplne štandardnou metódou privatizácie. Napriek úspešnej realizácii vo Veľkej Británii sa rovnaký úspech nepodarilo na Slovensku dosiahnuť. Problémy veľkej privatizácie mali nielen ekonomický a politický charakter, ale v obrovskej miere sa prejavila ľudská vynaliezavosť, snaha o obchádzanie „deravých“ zákonov, ako aj rýchla snaha o zbohatnutie. Zlyhania sa prejavili aj na strane samotných obyvateľov krajiny, ktorí s „kapitalistickými“ formami podnikania nemali žiadne alebo mali len veľmi malé skúsenosti.

Nedostatky v privatizácii spojené s vládnymi machináciami sa jednoznačne prejavili v lete roku 1995, kedy bola kupónová privatizácia nahradená novou formou privatizácie - dlhopisovým odškodnením. „Každý zaregistrovaný občan do kupónovej privatizácie dostane dlhopisy v nominálnej hodnote 10 000 Sk (približne 332 €) s dobou splatnosti 5 rokov a úročením diskontnou sadzbou. Tieto dlhopisy by malo byť možné obmedzene vymieňať za akcie, ktoré bude predávať FNM a tiež by sa za ne mali dať kupovať byty“ (Mikloš, I. 1995). Dlhopis tak bol teoreticky vymeniteľný za podnikové akcie, alebo mohol slúžiť ako forma dôchodkového pripoistenia, alebo bolo možné počkať so splatnosťou dlhopisu do doby jeho splatnosti a požiadať FNM o jeho vyplatenie. Fond národného majetku ako emitent dlhopisu sa zaviazal „vyplatiť na konci roka 2000 nielen nominálnu hodnotu, ale aj výnos na úrovni nominálnej sadzby NBS, no zároveň predával štátny majetok prevažne výrazne pod účtovnú cenu, navyše často aj na splátky“ (Kavický, R. 2014). V čase splatnosti dlhopisu si FNM musel na vyplatenie záväzkov vyplývajúcich z dlhopisovej privatizácie požičať. Slovensko v tom čase nemalo žiaden rozvinutý ani nerozvinutý trh s cennými papiermi. Tí, ktorí si dlhopis kúpili ho nemali kde reálne uplatniť, preto museli čakať na jeho vyplatenie do jeho doby splatnosti. Vláda V. Mečiara tak zaviazal budúcu vládu vyplácať za ňu záväzky. O takú formu privatizácie bol však len veľmi malý

záujem a celkovo sa asi len 5% dlhopisov reálne vymenilo za podnikové akcie.

Medzi rokmi 1994-1999 sa do povedomia verejnosti dostal nový pojem strategické podniky. Išlo prevažne o také podniky, ktoré vláda vybrala na základe vlastných rozhodnutí z možnosti privatizácie. Boli to predovšetkým energetické podniky, podniky dopravy, banky, zbrojárska výroba a podniky, kde rozhodujúcu úlohu zohrával štát. Dôležité bolo nie to, ako sa čo najrýchlejšie a najefektívnejšie zrealizuje predaj štátneho majetku do súkromných rúk, ale to, komu bude podnik patriť. Dôležitým heslom sa stalo „nedáme si rozkradnúť Slovensko“, preto bola veľká väčšina podnikov určených na predaj domácim, nie zahraničným majiteľom. Toto heslo sa stalo aj súčasťou programového vyhlásenia vlády v roku 1994. „V dokumente sa otvorene deklaroval zámer vytvárať privatizáciou také vlastnícke štruktúry, v ktorých budú mať významný podiel domáci podnikatelia a zamestnanci privatizovaných podnikov“ (Mikloš, I. 1995).

Už v roku 1992 však boli urobené prvé kroky na privatizáciu vybraných bánk predajom väčšinového podielu (Kavický, R. 2014b). Na začiatku roka 1996 napriek všetkým vyhláseniam uvidela vláda V. Mečiar, že v priebehu roka dôjde ku privatizácii bankového sektora. Výnimkou bola len Národná banka Slovenska, ktorá ale paradoxne nemala žiadne informácie o privatizácii inštitúcií, ktoré podliehali pod jej rozhodovaciu a riadiacu právomoc. Ku privatizácii bankového sektora tak došlo až po nástupe vlády M. Dzurindu v roku 1998. Prvá aj druhá vláda M. Dzurindu privatizovala nielen banky, ale pristúpila aj ku úplnej alebo čiastočnej privatizácii strategických podnikov (Kavický, R. 2014b).

2 Privatizačná korupcia a tunelovanie

Jedným z najväčších problémov, s ktorými bol takmer celý privatizačný proces sprevádzaný bola korupcia. Pričom privatizačná korupcia najmä medzi rokmi 1995-1998 bola sprevádzaná nielen dávaním a prijímaním úplatkov, obohacovaním sa na úkor iných, ale bolo to správanie ktoré bolo v rozpore so všetkými prijateľnými normami. Teda nielen právnymi, ale aj etickými a morálnymi. Zneužívanie a arogancia politickej moci dosahovali nepredstaviteľné rozmery. Tieto negatíva sa neprejavovali len v privatizácii. Slovensko sa práve medzi rokmi 1994-1998 izolovalo od okolitého sveta a ako krajina sme boli hodnotení veľmi negatívne.

Slovensko počas dlhého obdobia zápasilo s nedostatkom kapitálu, ktorý neplynul ani zo zahraničia, ani sa na Slovensku nevytváral. Kým okolité krajiny V4 úspešne naštartovali cestu predvstupových rokovaní s Európskou úniou, Slovensko bolo z týchto rokovaní vylúčené.

Korupcia sa týkala všetkých foriem a všetkých fáz privatizácie. V malej privatizácii sa vyskytovalo najmä vydieranie, falšovanie dokladov, podvody pri splatení vydraženej prevádzky, vo veľkej privatizácii

išlo zvyčajne o sofistikovanejšie formy korupcie. Najväčší priestor na korupciu poskytovali priame predaje. Zmäkčili sa podmienky pri splácaní kúpeného podniku, znížili sa výšky prvej splátky, zmenšili sa povinnosti súvisiace s veľkosťou investície do kúpeného podniku. Podmienky predaja aj samotné podniky, ktoré sa do predaja vyberali, sa vyberali ad hoc, podľa politickej ľubovôle. Dôsledkom obrovskej miery korupcie, ktorá bola umožnená a podporovaná politickými špičkami krajiny bolo, že v roku 2000, kedy malo dôjsť k vyplácaniu dlhopisov obyvateľom nemal FNM, ktorý sa staral o predaje štátnych podnikov, dosť financií na výplatu dlhopisov a na ich umorenie si musel nakoniec požičať.

Obohacovanie sa realizovalo na úkor občanov neznalých finančných praktík, či už štandardných alebo neštandardných, často s prísľubom výplaty hotovosti peňazí za kupónovú privatizáciu. Občania predávali svoje kupóny pod cenu mimo akéhokoľvek legálneho trhu s cennými papiermi. Takáto forma získania financií bola oveľa výhodnejšia ako sledovanie kurzu akcií, čakanie na neistý výnos z akcií vo forme dividendy a niekedy aj tlak na majiteľov akcií aby ich predali majoritným majiteľom akcií. V súvislosti s privatizáciou sa na Slovensku objavil termín „tunelovanie“. Išlo o vykradnutie podniku zvnútra, pričom navonok sa podnik tváril ako fungujúca firma. Až s odstupom času sa zistilo, že majetok podniku je už prepísaný dávno na niekoho iného a že podnik nemá dostatok majetku ani financií na svoju bežnú prevádzku a že jediné čo je možné v takej situácii urobiť je nechať ho zaniknúť (Bebelavý, M. 1999).

Bebelavý (1999) uvádza niekoľko stratégií tunelovania podnikov:

1. nelegálne tunelovanie. Noví majitelia splatia len prvú splátku a zisk vytvorený v spoločnosti sa finančnými zárukami presúva. Kvôli pomalému právnomu systému sa ďalšie splátky za privatizovaný podnik vymáhajú pomerne dlho a neefektívne a kým dôjde k ich reálnemu splácaniu, podnik už vlastní iba dlhy.

2. predaj spoločnosti novými majiteľmi investorovi. Cena za ktorú nový investor podnik kúpi je vyššia ako privatizačná cena a rozdiel smeruje do vreciek privatizérov.

3. snaha nových majiteľov o reštrukturalizáciu podniku, investície vkladané do spoločnosti a snaha priviesť spoločnosť k prosperite. Reštrukturalizáciu si vyžadujú všetky podniky a súčasťou zmlúv je požiadavka, aby počas nasledujúcich 10 rokov do nej majitelia investovali.

4. „podnik ako každý iný“. Majitelia podnik riadia ako každý iný bez zásadných zmien a významných investícií a podnik zaniká sám na základe straty konkurencieschopnosti a zaostávania za technologickým vývojom.

Nedostatkom privatizácie na Slovensku sa stali aj právne predpisy. Ich ohybnosť bola taká výrazná, že Ústavný súd viac krát potvrdil ne-

oprávnenosť legislatívnych noriem, napríklad ak sa účinnosť novo prijatého zákona vzťahovala aj na predchádzajúce roky.

Záver a odporúčania

Privatizácia ako spôsob prevodu majetku z vlastníctva štátu do vlastníctva súkromných osôb bola pri prechode z centrálne riadenej na trhovú ekonomiku nevyhnutná. Využitie štandardných aj neštandardných metód privatizácie umožnilo realizovať základný cieľ - odštatnenie. Politické rozhodnutia, ktoré samé vytvárali priestor pre korupciu a často ju vlastnými rozhodnutiami aj podporovali však celý proces privatizácie spomalili a výrazne skomplikovali. Kým privatizácia mala byť cestou ku slobode - ako názorovom, majetkovom aj politickom, bola to pre občanov SR drsná škola toho, ako môže politická moc a korupcia zasiahnuť do života každého občana krajiny. Viac ako 20 rokov po začiatku divokej privatizácie stále nemáme doriešené problémy, ktoré sa vo vtedajšom období vytvorili a ktoré stále pretrvávajú. A to napriek tomu, že Slovensko dnes potrebuje riešiť iné problémy. Ich zárodok sú položené práve v roku 1994. Spomeňme len dlhodobú nízku vymožiteľnosť práva, tesne prepojenú so zlým súdnictvom a stále pretrvávajúcou korupciou, ako aj presadzovaním politických pred ekonomickými rozhodnutiami.

Medzi nedostatky privatizácie možno okrem vysokej miery korupcie zaradiť aj ďalšie nedostatky - malé takmer žiadne skúsenosti s trhovým riadením podnikov, žiadne skúsenosti s reštrukturalizáciou podniku, veľa vlastníkov podniku bez zásadného rozdelenia právomocí v podniku, snaha o rýchle zisky z podniku, politické motivácie súvisiace s vlastníctvom podniku. Podniky sa predávali za ich účtovnú hodnotu, ktorá neodrážala trhovú hodnotu podniku. Aj to bol dôvod na to, prečo časť podnikov zbankrotovala. V súčasnom pohľade na privatizáciu je zrejmé, že základným nedostatkom privatizácie pri prechode krajiny z centrálne riadenej na trhovú ekonomiku chýbali jasné zákony ako aj schopnosť ich dodržiavania a nedostatočný aparát na ich vymáhanie a trestanie ich nedodržiavania. Podľa Mikloša (1996) však nebolo možné najprv vytvárať zákony a potom realizovať privatizáciu. Privatizácia bola pre všetky vlády ktoré boli v rokoch 1990 - 1999 prioritou, či už ekonomickou alebo politickou.

Nedostatkom rýchlej privatizácie je okrem právneho aj inštitucionálne vákuum. Rovnako je takmer nemožné odhaliť tunelovanie podniku a zistiť, či je dôsledkom cieľavedomého vykrádania podniku manažmentom alebo zamestnancami podniku alebo je krach podniku dôsledkom nesprávneho manažovania podniku. Nedostatočný je aj technologický vývoj, ktorý zjavne zaostáva za západnými trhmi, pracovná sila je nedostatočne využitá a väčšina podnikov je podkapitalizovaná.

Napriek všetkým problémom, ktoré s privatizáciou na Slovensku súviseli je treba poznamenať, že privatizácia je cestou k ekonomickej

slobode. Podniky, ktoré sú vo vlastníctve súkromnej osoby, alebo skupiny osôb pracujú efektívnejšie, pri nižších cenách a konkurencia na trhu umožňuje spotrebiteľovi využívať aj rôznorodnejšie služby pri porovnateľných cenách. Jedným z dobrých príkladov privatizácie a liberalizácie obchodu je Úrad na reguláciu sieťových odvetví, ktorý bol zriadený za tým účelom, aby stanovil pre sieťové odvetvia (voda, plyn, elektrina) maximálne ceny za ktoré sa tieto produkty môžu predávať veľkoodberateľom a domácnostiam. Čiastočný predaj podnikov podnikajúcich v sieťových odvetviach a príchod konkurencie na trh spôsobil, že síce Úrad na reguláciu sieťových odvetví stále stanovuje maximálne predajné ceny, tie sú však výrazne vyššie ako ceny, za ktoré sa obchody reálne realizujú.

Napriek všetkým negatívam je privatizácia pre transformujúce sa krajiny nevyhnutná. Pre každú krajinu predstavuje štátne vlastníctvo horšiu z voľby súkromné alebo verejné vlastníctvo. Dôvodov je hneď niekoľko. Štátne podniky, ktoré vytvoria stratu predstavujú nadmernú záťaž a dodatočné zdaňovanie všetkých občanov a prosperujúcich podnikov. Štátne podniky vyvolávajú morálny hazard a deformujú trh zlými cenovými signálmi. Dlhodobo neefektívny štátny podnik nie je možné udržiavať pri živote a kým súkromný podnik by bol z trhu v dôsledku bankrotu odstránený, štátny podnik je dotovaný dotáciami. Práve odstránenie viacnásobného platenia za cenu tovaru alebo služby, ktorú štát ponúka predstavuje slobodu ktorá občanom prináša oslobodenie od nadmerného daňového zaťaženia, ale aj zodpovednosť, ktorej by sa občania tak radi zbavili.

Na základe analýzy by sme tak mohli vyvodit' základné závery:

1. Privatizácia je potrebná hlavne pre krajiny, ktoré prechádzajú z centrálne plánovanej na trhovú ekonomiku.

2. Napriek snahe o rýchlu privatizáciu je potrebné mať vopred pripravený legislatívny rámec a dôsledne vyžadovať jeho dodržiavanie prostredníctvom pokút, poplatkov a inštitúcií.

3. Je nevyhnutné zabezpečiť, aby politické rozhodnutia nemali žiaden vplyv na pripravenú privatizáciu a to ani po výmene vlády.

Všetky tri podmienky sú pre prechodnú fázu centrálne riadenej ekonomiky na trhovú ekonomiku nevyhnutné a je potrebné, aby boli plnené naraz. Absencia jednej z nich znamená negatívne následky s dlhodobým dopadom a vznik oligarchie.

Bibliography

BEBLAVÝ, M., 1999. Privatizácia insidemi: Za akých podmienok sa oplatí „tunelovať“. In: *Seminárny bulletin - Správa a riadenie podnikov*. INEKO. Dostupné na: www.ineko.sk/file_download/15/riadenie_podnikov_1.pdf

BAČIŠIN, V., 2012. *Pred dvadsiatimi rokmi sa rozbiehala kupó-*

- nová privatizácia. Dostupné na: http://www.derivat.sk/files/casopis%202012/2012_August_Kuponka.pdf
- KAVICKÝ, R., 2014. *Štvrtstoročie privatizácií (1. časť)*. Dostupné na: <http://www.nextfuture.sk/ekonomika/stvrtstoroctie-privatizacii-1-cast>
- KAVICKÝ, R., 2014b. *Štvrtstoročie privatizácií (2. časť)*. Dostupné na: <http://www.nextfuture.sk/ekonomika/stvrtstoroctie-privatizacii-2-cast/>
- KUHN, I., 2013. *Spomienky na Margaret Thatcher*. Online. Dostupné na: <http://www.konzervativizmus.sk/article.php?4905>
- MIKLOŠ, I., 1996. *Prepojenie ekonomickej a politickej moci v privatizačnom procese*.
- MIKLOŠ, I., 1995. *Riziko korupcie v procese privatizácie*. Bratislava: Klub Windsor.
- SCHMIDT, K., M., SCHNITZER, M., 1997. Methods of Privatization: Auctions, Bargaining, and Giveaways. In: GIERSCHE, H. (ed). *Privatization at the End of the Century*. Berlin: Springer. Online. Available on:
- SOWA, B., 2001. Rola malých i średnich przedsiębiorstw w okresie transformacji na przykładzie Polski południowo-wschodniej. In: *Prawo - Administracja - Gospodarka w procesie transformacji ustrojowej Rzeczypospolitej Polskiej Nr. 7*. Przemysl. ISBN 83-88009-82-6.